

Na Slovenskem enkrat ni mogoče oprati nemškega kožuha, da bi se kolikor toliko s slovenščino ne zmočil, naj se obrača, kakor hoče!

Za koliko bi bilo delo prikrajšano in polajšano, ko bi bile knjige vzajemno, sistematično in progresivno izdelane za vse šole po enakem — seveda dobrem — kopitu. Saj je v slovnici toliko pravil, ki so skor za vse evropske jezike enaka, posebno pa še za slovenski in nemški. Domači jezik naj ostane podlaga (kakor drugod po širokem svetu). Pravila, ki so za oba jezika enaka, naj se pri obeh enako zapisujejo, s taistimi besedami učijo. Kar je za nemški jezik drugače ali več, le to naj se prenaredi in pridá. Nemški izrazi naj se v slovnici polagoma vpeljujejo, nikakor pa ne kar vse naenkrat: „Kdor se prezgodaj uči, se bo prekasno naučil“ je prav premišljeno rekel nekdo.

To, to je zapravljanje druzega časa: ko se mora učenec ravno tisto reč učiti, pa tolikrat in vselej z družimi besedami, po drugi versti (sistemi), po drugem avtorji i. t. d.!

Ako se tako, kakor smo zdaj rekli, obravnava slovnica, in sklepa z vajami, kakoršne smo pred priporočali: potem bi se nam utegnilo ogromno delo zljajšati in izveršiti, da bodo naši šolarji v istem času še enkrat toliko storili, kakor drugod; da bode učenec izdelavši mestne šole veljal za dva taka, ki sta izdelala iste šole na nemškem, na francoskem, laškem i. t. d.

Mihael Verne.

9. **Občna Povestnica** ali Zgodovina celega sveta. Spisal Mihael Verne. Doklada Novic. l. 1856 — v 8. I. Povestnica starega časa str. 495 — 533 §. 88 do §. 90. II. Povestnica novega časa str. 1 — 439 §. 1 do §. 91. — Naprošen, naj doverši Vertovčevo nedokončano povestnico, pisal je dr. J. Bleiweisu l. 1855: „V kratkem Vam bom poslal nekaj malega občne povestnice, pa le za pokušnjo kakor sem obljubil . . . Preberite spis berž ko utegneta, in blagovolite mi odkritoserčno in brez ovinkov odpisati, če je za Vašo rabo ali ne. Če je, ga bom po malem napredoval, če pa ne, sem saj besedo svojo rešil, ker sem Vam po obljubi precej velik odlomek — se ve da le za pokušnjo spisal. Bodi si pa to ali uno, kaj ne da ta reč ne bo najnega prijateljstva kalila in motila?

Spisa je le osem pol, in ker ga je tako malo, ne bote mogli prihodnje leto Novicam povestnice prikladati. Druzega Vam tedaj ne ostaja, ko svojim bravcom naravnost povedati, da za léto 1856 nimate zgodopisa še zadosti in da jim ne bote priklade dajali; ali pa jim, kar je spisanega, kakošnega pol leta podajati, druzega pol leta pa jih s čém družem odškodovati. — Na vsako vižo pa Vam bo treba moj rokopis, če Vam bo

po volji, semtertje še mnogo piliti in gladiti, da se bo Vertovcovemu bolj prilikoval. Sam ga ne morem likati in popravljati, ker se nisem mogel nikdar navaditi, da bi, kar sem enkrat spisal, spet v roke jemal in pregledoval“.

Blagorodni Gospod Dohtar! Predragi Prijatelj! „Dopis Vaš in poslane rokopise sem prejel“, pravi v drugem pismu istega leta. Kar Atalo tiče, sem jo nalaš Novicam v dodatek namenil, ne kakor da bi hotel, da bi imeli zastran nje zgodovino pretergati; moja misel je bila marveč, da bi zgodovino srednje dobe, kolikor je še je, do konca izdali in tako prvi del občne povestnice doveršili, da bi si jo vsak lahko vezati dal, — po tem pa kakih šest mescov Atalo brez zgodovine izdajali, da bi nam dovolj časa ostajalo, krasno Vertovcovo delo, kolikor mogoče, vredno napredovati. — Da ne morete in da Vam ne verže zgodovine in Atale ob enem izdajati, sam dobro vé. O tem pa se motite, če menite, da bote zgodovino letos končali. Drugi del povestnice bi imel po moji misli saj tako obširen biti kot prvi; toraj bote imeli ž njo saj še dve leti in pol opraviti. Storite tedaj o tem, kar Vam je drago. — Sam ne bom ne Atale ne kaj družega izdajal, ker nočem verh dela še dnarnih stroškov imeti. Dnara imam brez tega vedno premalo, sicer bi Vam sedaj — potovanje po obljubljeni deželi popisoval“. —

Po mnogih, v Novicah tu in tam povedanih ovirah, je omenjena knjiga naposled srečno doveršena prišla na svetlobo s tem-le naslovnim listom:

Občna Povestnica ali Zgodovina celega sveta. Spisala narodu slovenskemu Matija Vertovec, fajmošter v Št. Vidu nad Ipavo in Miha Vernè, stolni prošt v Terstu. (Doklada „Novic.“) V Ljubljani 1863. Natisnil in založil Jožef Blaznik.

Predgovor. Ko sva 1. januarja 1853 začela „Novicam“ prikldati „občno povestnico“ (allgemeine weltgeschichte), ki jo je blizo do konca „srednje dobe“ (mittlere zeit) spisal rajni fajmošter Matija Vertovec, sva napisala sledeči predgovor:

„V jeziku vsacega omikanega naroda nahajamo knjigo, v kateri so po redu zapisane važniše zgodbe celega sveta. O tem tedaj ni dvombe več, da tudi čast slovenskega naroda, čigar slovstvo se tako čvrsto na vedno višo stopnjo izobraženja dviguje, neogiblivo terja, da brez daljnega odlašanja pride v domačem jeziku taka knjiga na dan, ktera, ko nam razodeva zgodbe prednamstva, nam je ob enem učenica sedanjosti in zercalo prihodnosti. Kaj ne, da bi vsakteremu izmed nas važno in mikavno bilo, ako bi le vedil zgodbe rodovine svoje od prvega njenega očaka noter do svojega očeta? Koliko važniše je še, ako zvemo zgodbe tiste velike družine, ki se človeštvo imenuje, ktero, razcepljeno v mnogo-različne narode, je doživelo o teku časa brezštevila dogodeb, iz

kterih se je izmotal tisti stan sveta, kakoršni je dandanašnji, pa vendar še ni nehalo tisto kolo se verteti, ktero suče vsegamogočnost in brezkončna modrost Gospoda nebes in zemlje.

Rajni fajmošter Vertovec, čigar ime stoji zapisano s zlatimi pisemkami v bukvali slovenskega slovstva, je spoznal potrebo „občne povestnice“ za narod slovenski, in se je lotil imenitnega pa težavnega dela, ktero po besedah njegovih „za ljudstvo pisano, bi bilo tudi učenim ugodno“. Bodi Bogu potoženo! da verli mož vsega ni mogel popolnoma dodelati, in da merjočim rokam je odpadlo pero, preden je spisalo vse, kar je blago serce njegovo namenilo domovini predragi. Al bodimo hvaležni in veseli s tem, kar nam je zapustil, — lep zaklad je! Le poslednjih 4 do 5 razdelkov manjka in tudi „srednja doba“ (mittlere zeit) povestnice bi bila gotova“.

Pa sreča nama je bila mila. V iskrenem domoljubu, prečastitem stolnem proštu gospodu Mih. Vernetu najdla sva moža, ki je dodelal, kar Vertovec ni mogel. Začel je povestnico nadaljevati od poslednjih štirih razdelkov „srednje dobe“, pa jo dognal blizo do viharnih časov, ki so se začeli leta 1848. Žalibog! da tudi tega verlega moža nam je vzela nemila smert, predno je bilo natisnjeno, kar je spisal.

Nate tedaj, predragi rojaki, celo občno povestnico! Prebirajte jo sebi in svojim na poduk in korist; kajti resnica je, da povestnica je učiteljica sedanjosti in zercalo prihodnosti!

V Ljubljani na sv. Miklavža dan 1863.

Dr. Jan. Bleiweis.

Jože Blaznik.

10. **Nekoliko odlomkov iz Korana.** Po dr. Ullmanovem nemškem prevodu za pokušnjo poslovenil Mihael Vernè. — Tako se zove rokopis iz zapuščine velecejenega pisatelja slovenskega, ranjega Tržaškega prošta gosp. Mih. Verneteta, ki je po prijaznosti Matičnega uda gospod Šimona Kapusa meni v roke prišel z namenom, naj se rokopis, kakor drago, porabi za Matico. — Da Koran, ki je Turku to in še več, kakor nam sv. pismo naše, nekoliko bliže poznati, nego samo po besedi, utegne mikati vsacega izobraženega Slovenca ravno sedaj, ko krvavi boj kristijanov s Turki pozornost vsega sveta obrača na Turčijo, kedo bode dvomil o tem. — Iz 114 sur (razdelkov) Koranovih, ki jih obsega Vernetov prevod, vzal sem nekoliko drobcev iz 2. in 4. sure zato, da čitateljem našim kažem tvorino in obliko Koranovo, izpustivši vse to, kar v „letopisu Matičinem“ ne bilo bi na pravem mestu. — Treba pa se mi je zdelo tej pokušnji dodati nekoliko vrstic v razjasnilo, kaj je Koran in kedo je stvarnik njegov“ — piše dr. Jan. Bleiweis v Letopisu Matice Slovenske za leto 1876, kjer str. 160 — 170 priobčuje s primernim predgovorom omenjene reči.

11. **Eutropieva kratka rimska zgodovina.** Verlim učencam ljubljanskiga gimnazia za pokušnjo poslovenil M. Verné. — Tako se imenuje rokopis, ki se nahaja v „Slov. Matici“ v 36 polah berž ko ne iz l. 1849 — 50, kedar je bilo naukazano za posamezne gimnazijske razrede napraviti lastne berila slovenske. In res sta iz njega nekaj malega povzela dr. Bleiweis in dr. Miklosič. — „Eutropieva rimska zgodovina je tako kratka, de ji posebniga kazala ni treba. Ker pa v moji latinski knjižici pred vsakimi deseterih bukev kratek zapopadek stoji, ga hočem vendar tū pridjati, de bi mi kdo ne očital, da sim kaj opustil“, opominja prevoditelj sam.

12. **Premišljevanje uzrokov velikosti in vpada Rimljanov.** Spisal slavni Montesquieu. Poslovenil M. Verné. — To je spet drug novejši rokopis, ki ga iz ostaline verlega pisatelja M. Verneteta shranjuje „Slov. Matica“ (cf. Sporočilo Slov. Mat. l. 1869 str. 54). Rokopis šteje 51 pol in v XXIII poglavjih razpravlja lepo in krepko pisano na pr. I. Pričetek Rima. — Njegove vojske . . III. Kako so mogli Rimljani tako mogočni postati . . X. O popačenju Rimljanov . . XIX. O Atilovi velikosti; o naselitvah divjakov; o uzrokih, zavolj katerih je bilo zahodno cesarstvo prvo razdjano . . XXIII. Uzrok obstojnosti iztočniga cesarstva in njegova poguba. „O naslednjih nadlogah govoriti mi serce ne da; le to hočem še povedati, da pod zadnjimi cesarji — sklepa pisatelj — je cesarstvo, do carigradskih predmestij zmanjšano, konec vzelo kakor Ren, ki je, ko se v morje zgubi, le še majhen potok“.

Tako je slovstveno delovanje M. Vernetovo. — Mož, kateri je pozno že v letih jel bil pisati, pa vendar toliko spisal, kateri je jako jako čislal stare klasike, gerške in latinske, kateremu so Bossuet, Montesquieu, Chateaubriand i. t. d. bili vzorniki v posnemanje, bil je sam v istini duhovit, kar živo poterjujejo vsi njegovi spisi. Želeti je, da se še ostali, v mnogih ozirih dokaj znameniti rokopisi primerno ponatisnejo in priobčijo na čast njemu samemu pa v prid slovenskemu narodu. Bila sta si Jaka Zupan pa Miha Verne v marsikterih zadevah verstnika. Rad je pokaral napako, pa tudi zameril, ako se mu ni pograjala njegova. Kolika je bila njegova odkritoserčnost, kako istinita njegova jezičnost, kako iskreno njegovo domoljubje, vidi se na pr. iz njegovega pisma prijatlu dr. Jan. Bleiweisu :

„Vaše zapazke na Notranjem sem v Novicah bral. Gledé poljedelstva in živinoreje so, da bi tako ne, popolnoma resnične in rad jih poterdim; v drugih obzirih pa nisem z Vami. Kar blato tiče, Vas prašam, kje je na vsem Krajskem, in tudi v vsaki drugi okrajni kakošen kraj, kjer bi blata ne bilo, ko dolgo dežuje? Kaj Vam ni znana stara pšica, ki celó glavno mesto domovine naše ojestro pika, ker pravi:

Aemula Venetiis est urbs antiqua Labacum;
Haec jacet in medio stercoris — illa maris —?

Ime „blatna vas“ bi mi dalo lahko izversten dokaz, da na Krajskem je o deževnem vremenu povsod blata obilo, dasiravno se nikjer bolj ne meša in dela, ko na cestah med Terstom in Ljubljano, ki so vedno polne živine in vozov, in — ta dokaz bi saj toliko veljal, ko marsiktere „argumenta“, da Slovenci so bili že „ante Orbem“ v sedanji Slovenii, ali da Slavjani od tura-bos-Ochs-vol-bik, in tedaj tudi od krave izhajajo! — Prav serčno pa me veseli, da se Vam je jelo nad slovniškim oktroiranjem merziti. Prav imate, da našega ū, ki se od Postojne po vsi zgornji Italii in po celem Francoskem do Pirenejev, in znabiti še dalje glasi, ne gre popolnoma zaničevati. Pa še nekaj bi bili lahko zapazili, namreč da naši Notrajci izobražujejo adjectiva neutra in plurali, kakor serbski, dalmatinski, istrianski in znabiti še drugi Jugoslavjani, na a, ne na e, popolnoma kakor nekdanji Latinci, na primer boni, bonae, bona-dobri možjé, dobre žene, dobra jabelka, debela teleta, lepa žebeta. Dasiravno tedaj slovenske pisatelje, posebno Vas, Miklošiča, Metelkota in druge visoko spoštujem, se vendar prederznem naravnost reči, da adjectiva neutra in plurali femininis enaka delati, bi vteguilo gorenško slovniško oktroiranje biti, ker živ jezik večega dela naroda našega drugač kaže. Ko spet na Notranje pridete, pazite tudi na to. — Sedaj bi bil pri koncu, ko bi Vam ne imel — pa brez zamere, še ene povedati. „Ker Vas je burja ali bürja nekoliko sukala, mahoma sklenete, da naša krajnska domovina je lepa, pa na tem koncu ne“. Je li to dostojn sklep? Al ni Ipavska dolina lepa, al ni Terst lep, čeravno burja po Ipavi in v Terstu večkrat hujše razsaja, ko v Postojni? Jaz terdim tedaj v svojim domoljubju, ter pravim, čeravno po makaroniško: Tota — capite bene! — Tota pulchra es domovina draga! Sedaj pa, kakor pravim, brez zamere z Bogom!

V Terstu 14. dan Aprila 1855.

Vaš

sluga ponižni
Mih. Verne.

Dopisi in novice.

— Deželni zbor Kranjski. XI. seja. (Konec.) **Debata o šolski postavi.** Poslanec dr. Vošnjak: »Jako čudno se sliši od gospodov one strani rek, da je velika večina opravičenih »berechtigten« zahtevala, naj se šolska postava prenaredi. Saj vendar vemo, da je jedino le kranjska učiteljska konferenca zahtevala tako prememo postavu, po kateri se ljudstvu vzeó vse pravice. Uže čestiti gospod deželni predsednik se je izjavil v tem smislu, da je treba postavu bolj mirno in natanko pregledati, sam g. baron Apfaltrern je priznal, da je v marsikaterih potezah še pomanjkljiva, in vendar se tako strašno sili, da postavu uže denes sklenemo. Naglašalo se je tudi, da gre pri tej prenaredbi postavu le za principe, ali jaz mislim, nam nij treba principov nastavljati, kajti principi so v državnej postavi za ljudske šole.

Tudi se nam pravi, da smo dosti časa imeli to postavu premisljevati, morali bi biti pa zares špiritisti, da bi vedeli, da bode vitez Vesteneck 22. septembra prinesel predlog v zbor, naj se postava prenaredi, in da bode postavni načrt uže v žepu imel. Osem sej, in to ne kratkih je imel odbor, ko se je posvetoval o postavi: koliko sej več bi morala zbornica imeti, če se hoče postava natanko posvetovati, a ne kar na mah skleniti. Naglaševali so uže gospodje predgovorniki, kako se kratijo pravice dežele posebno v §. 35., ko jemlje